

Проблемът наука – религия като феномен на модерната епоха

Тодор Велчев, сдружение ХАРТА

Увод:

- Неизвестността относно аудиторията и погледа към проблема.
В учебната зала или лаборатория знаеш какви са слушателите и каква е гледната им точка или очаквания. В днешна България е трудно да се очертае някакво общоприето или дори широко разпространено мнение по даден въпрос – особено ако той засяга фундаментални понятия.
- Възможни перспективи към проблема:
 - Взаимно изключване (старият атеизъм, позитивизъм): Бог е „проекция на човешкото съзнание“; „религията е опиум на народите“ (Маркс); религията е отживял етап в развитието на човечеството (Конт).
 - Взаимно допълване и проникване (Майкъл Кремо /гост на СУ на 17.X.2007/; Божидар Палюшев, „Физика на Бога“): Ведите коригират „цензурираната наука“ (Кремо); Бог е нов тип физично поле, за което богословите говорят с религиозни термини (Палюшев).
 - Изучаване на две несъвместими страни от реалността (Кант и след него): Положителното знание може да ни разкрие света на феномена, но не и нещата сами по себе си. Религията може, в най-добрия случай, да ни поднесе догадки за света на ноумените.

Пролог: От беглия преглед на възможните гледни точки става ясно, че общо взето на науката и религията се гледа като на две сфери с отчетлива и дебела граница помежду си. (И само недомислието или старата традиция може да ги сложи под една шапка като академични дисциплини – както е например в СУ.) Моята цел днес е да покажа произхода на тази постановка „наука – религия“ и да ви предложи още една гледна точка, своята собствена. Ако парафразирам Честъртън, не знам дали тя ще е интересна за слушателите, но поне за мен е интересна. Встрани от шегата, смятам, че имам какво да кажа по въпроса, защото съчетавам в себе си научната професия и християнската вяра. И до двете съм достигнал по дълъг и криволичещ път, изпитвал съм вътрешни конфликти и затова мога да кажа, че проблемът „наука – религия“ е неразривна част от личната ми съдба.

Понятия за научна и религиозна сфера, без философски претенции или построения. Човекът, стремящ се да излезе извън себе си и своето битие и да познае заобикалящата го реалност.

I. Донаучна епоха: единство на религиозното и научното познание

- а) Липсата на ясна граница между „научно“ и „религиозно“. Хората на знанието били често религиозни дейци и обратно. Приемало се за естествено, че човек има както разсъдъчно-познавателна, така и

религиозна природа, която можела да насити своя глад в света. И все пак, в религиозното се достига до граница...

- б) Езичеството: смесване на божественото и умопостижимото. Слизане на божественото към хората и възшествие на човешкото към божествата („богове“ и „титани“ в гръцката митология).
- в) Подход към познанието в донаучната епоха
- г) Библейската мисъл: полагане на границата с цел отграничаването на Твореца от творението: без образ, без нужди, недостъпен, суверенен Владетел на всичко.

„Да нямаш други богове освен Мене. Не си прави кумир, или какво да било подобие на нещо, което е на небето горе, или което е на земята долу, или което е във водата под земята” (Изх. 20:3,4)

„И така, на кого ще уподобите Бога? Или какво подобие ще сравните с Него? Кумирът ли? - Художникът го е излял и златарят го обковава със злато и лее за него сребърни верижки. ... И така, на кого ще Ме уподобите, за да му бъде равен? - казва Светият. Вдигнете очите си нагоре и вижте: Кой е създал тези светила и извежда множеството им с брой?” (Ис. 40:17-25)

Важно! Научното и религиозното били разграничени на ниво метод и обект, но не принципното им единство не било отречено. Напротив, библейската мисъл утвърждава, че творението има много какво да ни каже за своя Творец (Пс. 19, Рим. 1:20)

- д) Християнизиранието на Европа: изграждане на богословието (на библейска основа) и постепенно систематизиране на научните знания (от гръцки философски извори) – Това е в основата на една често разпространена заблуда: че християнството спирало развитието на науката. Абсурдно твърдение, при положение, че академичните традиции на Европа са създадени изцяло от Църквата и от християнски просветители.

II. Християнски предпоставки на модерната наука

- Схоластична схема на познанието: последен опит да се съчетае християнския светоглед с гръцките (езически) натурфилософски традиции.
- Християнска светогледна рамка на научната дейност, очертана през Реформацията. Основни принципи, проправящи пътя към модерната наука.
- Другата страна на медала: разделянето на науката от богословието като естествено последствие и издигането ѝ като „достоверно

знание". То обаче не предполага изолирането на научните дебати от светогледните въпроси – примерът на ранните учени.

III. Възходът на модернизма

- Християнството губи авторитет и влияние. Еволюция от безжизнен деизъм към войнстващ натурализъм. Науката се представя като "достоверно знание" на фона на богословските диспути, които изглеждат все по-отвлечени и с неясен извод. Постепенно идеологизиране на науката.
- Хуманистичните светогледи и идеологии запълват "духовната ниша". Научните знания като тъканта на една религия без Бог. Науката е натоварена с непосилната задача да утолява жаждата за духа по божественото.
- Опити за контраудар: религиозен фундаментализъм.

IV. Вместо заключение: Християнски поглед към науката в постмодерната епоха

- Постмодерната наука: наука без светоглед (?), отделена от натурфилософията.
- Тревожни въпроси относно постмодерната наука. Необходимостта от светоглед, за да бъде науката нещо повече от занаят и да прониква в тайните на природата.